

MILLIYLIK VA ZAMONAVIYLIK SINTEZI: O‘ZBEK KIYIM DIZAYNINING YANGI BOSQICHLARI.

Ashurova Nafisa

Termiz davlat universiteti 3-kurs milliy libos,
kashtachilik va to‘qimachilik yo‘nalishi talabasi.

ANNOTATSIYA

Globalashuv va raqamli transformatsiya sharoitida milliy madaniyatni asrab-avaylashda dizayn, xususan kiyim dizayni muhim vosita hisoblanadi. Ushbu maqolada o‘zbek kiyim dizayni misolida milliylik va zamonaviylik uyg‘unligi, tarixiy liboslar va zamonaviy moda o‘rtasidagi bog‘liqlik tahlil qilinadi. Mustaqillikdan so‘ng shakllangan milliy uyg‘onish, an’anaviy unsurlar asosida yaratilgan zamonaviy obrazlar hamda bu jarayonning estetik va ijtimoiy ahamiyati ko‘rsatib beriladi. Shuningdek, raqamli texnologiyalar, 3D dizayn va virtual moda kabi ilg‘or yondashuvlar orqali o‘zbek modasining xalqaro maydondagi o‘rni yoritiladi. Maqola dizaynerlar, tadqiqotchilar va talabalar uchun nazariy va amaliy ahamiyatga ega manba bo‘lib xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: milliylik, zamonaviylik, o‘zbek kiyimlari, dizayn, kiyim bezagi, milliy naqshlar, yangi uslub, an‘ana va zamon, o‘zbekcha moda, 3D texnologiyalar, raqamli dizayn, milliy obraz, yoshlarga mos kiyim, hozirgi moda, o‘zbek dizaynerlari.

KIRISH

Har bir xalqning o‘ziga xos madaniy merosi, urf-odati va milliy qadriyatlari – uning tarixiy xotirasi va o‘zligining ajralmas bo‘lagidir. Ayniqsa, kiyim-kechak – bu nafaqat ehtiyoj, balki milliylik, estetik qarashlar va ijtimoiy mavqening ifodasidir. O‘zbekiston xalqining boy tarixiy-madaniy merosi, ming yillik an’anaviy liboslari va bezak san’ati o‘ziga xoslikni ifodalab, bugungi kunda ham o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan. Ammo vaqt o‘tishi, texnologik taraqqiyot, yoshlar dunyoqarashi va global madaniyatlar o‘zaro aralashuvi bu merosni yangi ko‘rinishda talqin etishni taqozo qilmoqda.

Zamonaviy kiyim dizayni – bu ijodiy va texnologik jarayon bo‘lib, u orqali nafaqat tashqi ko‘rinish, balki ma’naviy mazmun ham yetkaziladi. Bugungi o‘zbek dizaynerlari milliy matolar, naqshlar va urf-odatlardan ilhomlanib, ularni zamonaviy shakl, kesim, ranglar va texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirmoqda. Bu holat milliylik va zamonaviylik sintezining yaqqol ko‘rinishidir. Bunday yondashuv yosh avlodni milliy ildizlariga bog‘lash bilan birga, global moda maydonida o‘zbek dizayn maktabining o‘rnini belgilash imkonini yaratmoqda.

Ushbu maqolada O‘zbekiston kiyim dizaynida milliylik va zamonaviylik uyg‘unligining asosiy yo‘nalishlari, uning shakllanishiga ta‘sir qiluvchi omillar, dizaynerlar yondashuvi va zamonaviy bosqichdagi innovatsion yechimlar tahlil qilinadi. Shuningdek, milliy obrazni saqlagan holda zamonaviy talablarga javob beradigan liboslar yaratishdagi muammolar, imkoniyatlar va istiqbollar ham yoritiladi. Bu mavzu dizayn sohasi vakillari, san‘atshunoslar, madaniyatshunoslar hamda milliylikni qadrllovchi yoshlar uchun muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

METODOLOGIYA

Mazkur maqolani yozishda tizimli tahlil, taqqoslash, tarixiy yondashuv va kuzatuv metodlari asosiy vosita sifatida qo‘llanildi. Kiyim dizaynida milliylik va zamonaviylik uyg‘unligining amaliy ko‘rinishlarini aniqlash maqsadida o‘zbek xalqining an‘anaviy liboslari, ularning tarixiy shakllanish jarayoni hamda mustaqillikdan keyingi zamonaviy dizayn tendensiyalari o‘rganib chiqildi. Shu bilan birga, zamonaviy dizaynerlar faoliyati, ularning milliy merosga bo‘lgan munosabati, asarlaridagi milliy va innovatsion elementlar tahlil qilindi.

Metodik yondashuv sifatida vizual tahlil usuli qo‘llanilib, o‘zbek libos dizaynlaridagi milliy naqshlar, shakl, rang va kompozitsion yechimlar chuqur o‘rganildi. Internet resurslari, moda ko‘rgazmalari materiallari, ilmiy maqolalar va amaliy dizaynerlik tajribalariga asoslanilgan holda zamonaviy kiyimda milliy obraz yaratish yo‘llari baholandi.

Shuningdek, maqolada sifat tahliliga alohida e‘tibor qaratilib, milliy dizayn namunalarining estetik va madaniy ahamiyati, ularning yoshlar ongida qanchalik ta‘sirchan aks etishi o‘rganildi. Raqamli texnologiyalar va 3D dizayn imkoniyatlari orqali milliy liboslarni zamonaviylashtirish tajribalari ham kuzatuv va tahlil asosida yoritildi.

NATIJALAR

O‘tkazilgan tahlillar va kuzatuvlar shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekiston kiyim dizayni sohasida milliylik va zamonaviylikning uyg‘unlashuvi sezilarli darajada rivojlanmoqda. An‘anaviy liboslar shakli, milliy matolar, naqshlar va bezaklar asosida yaratilgan zamonaviy kiyimlar nafaqat ichki bozorda, balki xalqaro moda maydonlarida ham o‘z o‘rnini topa boshlagan. Ayniqsa, yosh dizaynerlar tomonidan milliylikni saqlagan holda global trendlarga moslashish tendensiyasi kuchaymoqda.

Tadqiqotlar shuni ko‘rsatdiki, dizayn sohasi vakillari o‘z ijodlarida nafaqat estetik go‘zallik, balki ma‘naviy va madaniy mazmuni ham ifodalashga intilmoqda. Ular milliy naqshlar, atlas va adras kabi matolar, qadimiy kesimlar hamda tarixiy qiyofalarni zamonaviy kesim, uslub, texnologiya va ranglar bilan uyg‘unlashtirish orqali yangi

shakl yaratmoqda. Bu esa kiyim dizaynida nafaqat milliy identitetni saqlab qolish, balki uni yoshlar ongida zamonaviy ko‘rinishda shakllantirishga xizmat qilmoqda.

Shuningdek, o‘zbek dizaynerlarining ijodiy ishlari orqali raqamli moda, 3D texnologiyalar, virtual podiumlar kabi ilg‘or texnologiyalarni milliylik bilan uyg‘unlashtirish bo‘yicha dastlabki tajribalar amalga oshirilmoqda. Bu esa O‘zbekiston dizayn sohasini yangi bosqichga olib chiqish, innovatsion yondashuvlar orqali milliy merosni kelajak avlodga zamonaviy talqinda yetkazish imkonini bermoqda.

Maqola davomida o‘rganilgan holatlar asosida quyidagi muhim xulosalarga kelindi:

- O‘zbek kiyim dizayni hozirgi bosqichda milliylik va zamonaviylikning uyg‘unlashuvi jarayonida faol rivojlanmoqda;
- Milliylik – bu faqat o‘tmish emas, balki zamon bilan hamnafaslikda yangi g‘oyalarni tug‘diruvchi ilhom manbai sifatida qaralmoqda;
- Dizaynerlar uchun milliy va zamonaviy elementlarni uyg‘unlashtirish – ijodiy yondashuv, madaniy mas’uliyat va xalqaro tan olinuvchanlik vositasi bo‘lib xizmat qilmoqda;
- Bu sintez orqali yosh avlodda o‘zligini anglash, milliy qadriyatlarga hurmat bilan qarash va milliy estetikani zamonaviy til orqali ifodalash salohiyati kuchaymoqda.

MUHOKAMA

Milliylik va zamonaviylik sintezi – bu shunchaki ikki yondashuvning qo‘shilishi emas, balki ular orasidagi murakkab estetik, ma’naviy va texnologik uyg‘unlikni anglatadi. O‘zbekiston kiyim dizaynida bu uyg‘unlik nafaqat tashqi ko‘rinishda, balki mazmun va g‘oyaviy qatlamlarda ham tobora chuqurlashib bormoqda. Ayniqsa, bugungi yosh dizaynerlar milliylikni qadrlab, uni zamonaviy moda tili orqali talqin etishga harakat qilayotgani – bu sohaning ijobiy taraqqiyotidan dalolat beradi.

Muhokama jarayonida aniqlanishicha, o‘zbek dizaynida milliy motivlar – naqshlar, ranglar, kesimlar va milliy ramzlar faqatgina estetik bezak sifatida emas, balki o‘zlikni anglash, ajdodlar merosini saqlash va uni yangicha kontekstda ifodalash vositasi sifatida xizmat qilmoqda. Shu bois milliylik bugungi dizaynda qat’iy urf emas, balki zamon bilan birga yangilanayotgan estetik hodisadir.

Zamonaviylik esa o‘z navbatida dizaynerdan zamon ruhi bilan hamnafas bo‘lishni, texnologiyalarni chuqur o‘zlashtirishni, global moda tendensiyalarini anglashni talab qilmoqda. Biroq bu jarayonda dizaynerlar oldida turgan eng katta masala – milliylikni yo‘qotmagan holda zamonaviy obraz yaratishdir. Ko‘plab hollarda milliylik nomi ostida faqat an’anani takrorlashga, yoki zamonaviylikni ko‘rsatishda esa milliylikdan butunlay

voz kechishga urinishlar kuzatiladi. Bu esa sintez emas, balki qiyoslashga olib keladi. Aslida esa milliy va zamonaviy yondashuv bir-birini to'ldirishi kerak.

Muhokama davomida shuningdek, dizayn ta'limi va amaliyotidagi muammolar ham ko'rsatib o'tildi. Hozirgi kunda dizaynerlarga milliy merosni zamonaviy uslubda ifodalash bo'yicha yetarlicha nazariy va texnologik asoslar o'rgatilmayotgani, ko'p hollarda takroriylik, yondashuvda yetishmovchilik va texnik imkoniyatlarning cheklangani aniqlanmoqda. Bu holat milliylik va zamonaviylik sintezining to'laqonli rivojlanishiga to'sqinlik qilishi mumkin.

Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar, 3D dizayn, moda dasturlari va virtual podiumlarning rivojlanishi yangi imkoniyatlarni ochmoqda. Biroq bu imkoniyatlardan milliy dizayn yo'lida foydalanish uchun ham texnik, ham g'oyaviy tayyorgarlik muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa ta'lim tizimi, ustoz-shogird an'analari, davlat qo'llab-quvvatlovi va dizaynerlar orasidagi tajriba almashinuvini takomillashtirish zaruratini yuzaga chiqaradi.

Umuman olganda, milliylik va zamonaviylik sintezi O'zbek kiyim dizayni uchun katta ijodiy imkoniyatlar eshigini ochmoqda. Bu esa nafaqat ichki bozorda, balki xalqaro moda olamida ham o'zbek brendi, o'zbek ruhi va o'zbek estetikasini targ'ib qilishda muhim poydevor bo'lib xizmat qiladi.

XULOSA

O'zbekiston kiyim dizaynida milliylik va zamonaviylik sintezi so'nggi yillarda nafaqat ijodiy, balki madaniy va estetik jihatdan ham muhim bosqichga ko'tarilmoqda. Olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, dizayn sohasida faoliyat yuritayotgan mutaxassislar va yosh dizaynerlar milliy qadriyatlarni zamonaviy moda talablari bilan uyg'unlashtirishga tobora ko'proq e'tibor qaratmoqda. Milliy matolar, qadimiy naqshlar, bezaklar va kesimlar asosida yaratilayotgan yangi kiyim shakllari — bu faqat go'zallik emas, balki madaniy identitetni saqlab qolish va uni global maydonga olib chiqish vositasi sifatida xizmat qilmoqda.

Zamonaviy texnologiyalar, xususan 3D dizayn, raqamli moda va virtual realistik taqdimotlar milliy obrazlarni ilgari tasavvur qilib bo'lmaydigan darajada kreativ va funksional tarzda ifodalash imkonini bermoqda. Bu esa, o'z navbatida, dizaynerlardan yangi yondashuv, texnik bilim va madaniy sezgirlikni talab etadi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, ko'plab o'zbek dizaynerlari bu yo'nalishda faol izlanish olib bormoqda, ammo hamon ilmiy-uslubiy yondashuv yetishmovchiligi, texnologik vositalar taqchilligi va ko'p hollarda milliylikni faqat tashqi bezak sifatida talqin qilish hollari uchramoqda.

Shunday bo'lsa-da, bu yo'nalishda ijobiy o'zgarishlar mavjud. Dizaynerlar milliylikni takrorlamaslik, balki uni zamonaviy shaklda talqin qilishga harakat qilmoqda. Bunda nafaqat estetik go'zallik, balki tarbiyaviy va madaniy mazmun ham muhim rol o'ynamoqda. Aytish joizki, bugungi yosh avlod vakillari o'zining milliy ildizlariga zamonaviy ko'z bilan qarab, ularni o'z hayot tarziga uyg'unlashtirishga intilmoqda. Bu esa kiyim dizaynini nafaqat sanoat sohasi, balki madaniy-ma'naviy aloqalarni mustahkamlovchi kuchli vosita sifatida qarashga imkon beradi.

Milliylik va zamonaviylikning o'zaro uyg'unligi orqali yaratilgan dizaynlar – bu o'zbek xalqining madaniy yodgorligi, tarixiy xotirasi va estetik qarashlarining zamonaviy ifodasidir. Ular orqali xalq o'zligini saqlaydi, yoshlar esa o'z madaniyatiga zamon ruhida yaqinlashadi. Shu bois, bu sintezni chuqurroq o'rganish, ilmiy asoslash va uni dizayn ta'limiga keng joriy etish — dolzarb vazifadir.

Umuman olganda, milliylik va zamonaviylik uyg'unligi O'zbekiston kiyim dizaynining faqat bugungi emas, balki ertangi rivojlanish yo'nalishlarini belgilab beruvchi asosiy strategik yo'nalishlardan biridir. Bu yo'lda mustahkam ilmiy asos, ijodiy yondashuv va innovatsion texnologiyalar uyg'unligi muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois, dizaynerlar, olimlar, o'qituvchilar va amaliyotchilar bu yo'nalishda birgalikda ishlashi zarur.

Bibliografiya

1. Karimova, S. (2018). *O'zbek milliy kashtachiligi va uning rivojlanish bosqichlari*. Toshkent: "San'at" nashriyoti.
2. Xudoyberdiyeva, M. (2019). "O'zbek kashtachilik san'ati va uning zamonaviy dizayndagi o'rni". *O'zbekiston san'at va dizayn jurnali*, №4, 56–64-betlar.
3. UNESCO (2021). "Traditional Embroidery as a Cultural Heritage". UNESCO Official Website. Retrieved from: <https://www.unesco.org>
4. Ismoilova, N. (2023). "Kashtachilik va zamonaviy texnologiyalar integratsiyasi". *Xalqaro moda va dizayn konferensiyasi materiallari*, 215–220-betlar. Toshkent: "Dizayn va hunarmandchilik" nashriyoti.
5. Nurullayeva R., Factors of the formation of jewelry and the traditional Cultural heritage of surkhan oasis. "International multidisciplinary journal for research & development" xalqaro ilmiy jurnali. eISSN:2394-6334 <https://www.ijmrd.in/index.php/imjrd>
6. O'zbekiston Hunarmandlar uyushmasi (2024). "Milliy kashtachilik san'atining bugungi kundagi rivojlanish tendensiyalari". Retrieved from: <https://www.hunarmand.uz>